

ELTE BTK, ÓTI, Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, 2015/16, II. (tavaszi) félév

BMA-HEBD-201

Szerda, 12:00–13:30.

Biró Tamás és Koltai Kornélia

K

Helyszín: F. ép. 233.

## **Héber nyelvtörténet**

*History of the Hebrew language*

*Az előadás célja:*

Az előadás célja, hogy átfogó képet adjon a történeti nyelvészet vizsgálati tárgyairól, módszereiről, diszciplínáiról, körüljárja a nyelvi változás mibenlétét, majd a héber nyelvtörténet korszakait társadalmi, történeti és kultúrtörténeti dimenzióba helyezze, valamint, hogy áttekintse az egyes nyelvtörténeti korszakok (valamennyi nyelvi szintre kiterjedő) sajátosságait, a rendelkezésre álló forrásokból való válogatás alapján. Az egyes korszakok nyelvtörténetének bemutatását követi egy-egy elméletibb jellegű előadás, amely az adott korszakhoz kapcsolódóan tárgyal egy-egy nyelvészeti területet, fogalmat, módszert, problematikát, leíró és történeti szempontból.

Az óra folyamatosan bővülő honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2016-nyelvt/>.

*A jegyszerzés feltételei:*

A félév végi osztályzathoz egy írásbeli vizsgát kell tenniük a hallgatóknak. Az írásbeli vizsga a vizsgaidőszakban lesz, előzetes egyeztetés szerint.

*Előzetes tematika:*

1. Bevezetés: leíró nyelvészet, történeti nyelvészet és nyelvtörténet (BT)
2. A proto-hébertől a klasszikus bibliai héberig; epigrafikus emlékek (KK)
3. Történeti-összehasonlító nyelvészet 1 (családfamodell) és fonológia (BT)
4. A klasszikus bibliai hébertől Qumránig; a szamaritánus héber (KK)
5. Dialektológiai kitekintés: nyelvjárások a Héber Bibliában? (KK)
6. Történeti nyelvészet 2 (hullámmodell) és morfológia (BT)
7. Misnai/rabbinikus héber (KK)
8. Szociolingvisztika 1 (diglosszia), a lexikon és szemantika (BT)
9. Középkori héber és az ún. zsidó nyelvek. Szociolingvisztika 2 (pidzsin és kreol).  
A héber grammatika fejlődése a középkorban (BT)
10. A pijjutok és a középkori költészet nyelve (KK)
11. A héber nyelvújítás (KK)
12. Szintaxis, strukturalista és generatív nyelvészet, pszicholingvisztika (BT)
- +1. Összefoglalás gyanánt vita: vajon sémi nyelv-e a modern héber?

A pontos tematika és az egyes előadásokhoz ajánlott irodalom fokozatosan kerül fel az óra honlapjára: <http://birot.web.elte.hu/courses/2016-nyelvt/>.

*Kötelező szakirodalom:*

Sáenz-Badillos, Angel, *A History of the Hebrew Language* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), pp. 1–75, 112–129, 161–272.

Dobos Károly, Sém fiai. *A sémi nyelvek és a sémi írásrendszerek története* (Budapest: Pázmány Egyetem eKiadó és Szent István Társulat, 2012), pp. 23–64, 119–245.

Kálmán László, „Történeti nyelvészet”, in: *Bevezetés a nyelvtudományba*, 2. bővített kiadás (Budapest: Tinta Kiadó, 2007), pp. 105–120.

<http://budling.hu/~kalman/course/bevezetes/kalmanTron.pdf>.

Chaim Rabin: *A Short History of the Hebrew Language*. Orot publication, 1973.  
[http://www.adatah-shalom.ca/rabin\\_he.htm](http://www.adatah-shalom.ca/rabin_he.htm).

*Ajánlott szakirodalom (az egyes nyelvészeti fogalmak, ill. sémi nyelvek és dialektusok, és héber nyelvtörténeti korszakok mélyebb megértéséhez):*

- Benner, Jeff A., *The Ancient Hebrew Lexicon of the Bible. Hebrew Letters, Words and Roots Defined Within Their Ancient Cultural Context* (College Station, TX: Virtualbookworm.com Publishing, 2005)
- Bennett, Patrick R., *Comparative Semitic Linguistics. A manual* (Winona Lake: Eisenbrauns, 1998)
- Blau, Jehosua, "Ha-hisztorja ha-arukha ve-ha-jehida be-mina sel ha-leson ha-ivrit" / "A History of the Hebrew Language", *Lesonenu* 58, 1 (1984), jelzet: K-Bla.24.
- Bodine, Walter R., *Linguistics and Biblical Hebrew* (Winona Lake: Eisenbrauns, 1992)
- Bynon, Theodora, *Történeti nyelvészet* (Budapest: Osiris, 1997)
- Chomsky, William, *Hebrew. The Eternal Language* (Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1986)
- Crystal, David, *A nyelv enciklopédiája* (Budapest: Osiris, 1998)
- Daniels, Peter T. - Bright, William, eds. / Michalowski, P. - Cooper, J.S. - Gragg, G.B. - Englund, R.K. et al., *The World's Writing Systems* (New York - Oxford: Oxford University Press, 1996)
- Fodor István (szerk.), *A világ nyelvei* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1999)
- Fredericks, Daniel C., „A North Israelite Dialect in the Hebrew Bible? Questions of Methodology”, in: *Hebrew Studies* 37 (1996), pp. 7-20.
- Hetzron, Robert, "The Semitic languages", in.: *The World's Major Languages*, ed.: Comrie, B. (London-Sydney: Croom Helm, 1987)
- Hetzron, Robert (szerk.), *The Semitic Languages. Routledge Language Family Descriptions* London – New York: Routledge, 1997
- Hodossy-Takács, Előd, *Móáb. Egy vaskori nép Izrael szomszédjában* (Kréné, 9; Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó 2008)
- Hoffman, Joel M., *In the Beginning. A Short History of the Hebrew Language* (New York - London: New York University Press, 2004)
- Horbury, William, ed., *Hebrew Study from Ezra to Ben-Yehuda* (Edinburgh: T and T Clark, 1999)
- Hurvitz, Avi, *The Development of the Hebrew Language from its Origins until Rabbinic Times*, Ms, a tanszéki könyvtárban megtalálható K-Hur.3. jelzet alatt.
- Köszeghy Miklós, *Cseréplevelek. Héber feliratok a fogság előtti Palesztinából* (Kréné, 2; Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 2003)
- Kutscher, E.Y. / Kutscher, R., ed., *A History of the Hebrew Language* (Jerusalem - Leiden: The Magnes Press, The Hebrew University - E.J. Brill, 1982)
- Kutscher, Eduard Yechezkel, „Aramaic”, in: Berenbaum, M. – Skolnik, F. (szerk.), *Encyclopaedia Judaica*, 2. kiadás, vol. 2, pp. 341-359. (Detroit: Mamillan Reference USA, 2007)
- Luzzatto, Samuel David / Rubin, Aaron D., *Prolegomena to a Grammar of the Hebrew Language* (Piscataway, NJ: Gorgias Press, 2005)
- Miller, Cynthia L, *The Representation of Speech in Biblical Hebrew Narrative. A Linguistic Analysis* (Harvard Semitic Monographs 55; Atlanta, Georgia: Scholars Press, 1996)
- Naveh, Joseph, *Early History of the Alphabet* (Jerusalem, Magnes, 1987)
- Pérez Fernández, Miguel, *An Introductory Grammar of Rabbinic Hebrew* (Leiden - Boston - Köln: Brill, 1999)

- Rendsburg, Gary A., *Diglossia in Ancient Hebrew* (American Oriental Series, 72; New Haven, Connecticut, 1990)
- Rendsburg, Gary A., *Linguistic Evidence for the Northern Origin of Selected Psalms* (Atlanta: Scholars Press, 1990)
- Rendsburg, Gary A., „The Strata of Biblical Hebrew" *JNSL* (1991), pp. 81-99.
- Rendsburg, Gary A., 1992, „Morphological Evidence for Regional Dialects in Ancient Hebrew", in: Bodine, W. R., *Linguistics and Biblical Hebrew* (Winona Lake, IN: Eisenbrauns), pp. 65-88.
- Rendsburg, Gary A., „The Galilean Background of Mishnaic Hebrew", in: *The Galilee in Late Antiquity*, ed. L. I. Levine (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992), pp. 225-240.
- Sanders, Seth L., *The Invention of Hebrew* (Traditions, 5; Urbana - Chicago: University of Illinois Press, 2009)
- Segal, Moses Hirsch (Cvi), *A Grammar of Mishnaic Hebrew* (Oxford: Clarendon Press, 1927)
- Wardhaugh, Ronald, „A nyelvi változás", in: *Szociolingvisztika* (Budapest: Osiris - Századvég, 1995), pp. 169-191.
- Young, Ian, *Diversity in Pre-Exilic Hebrew* (FAT 5; Tübingen: Mohr, 1993)
- Young, Ian, ed., *Biblical Hebrew Studies in Chronology and Typology* (JSOTSup 369; London: T & T Clark, 2003).
- Young, Ian, „Biblical Texts Cannot Be Dated Linguistically", *Hebrew Studies* 46, (2005), pp. 341-351.
- Young, Ian – Rezetko, Robert, *Linguistic Dating of Biblical Texts Volume 1: An Introduction to Approaches and Problems* (Bible World; London: Equinox, 2008)

*Megjegyzés:* Elvárt a jó angol olvasási készség.